

פסח - חג החירות

הצילום: צביקה טישלר

- **חרוֹסֶת** - תְּעוּבַת שֶׁל פִּירוֹת מֵתוֹקִים - סִמּוֹל לְטִיט שָׁבוּ בְּנוֹ אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. אֶת הַמְרוֹר הֵמַר טוֹבְלִים (שְׁמִים) בְּחֶרֶסֶת הַמֵּתוֹקָה.
- **בֶּרֶפֶס** - יֶרֶק כְּמוֹ עֵלֶה סֶלְרִי אוֹ צִנּוֹן אוֹ תְּפוּחַ אֲדָמָה, שְׁמֵטְבִּילִים אוֹתוֹ בְּמֵי מֶלַח.
- **שְׁלוֹשׁ מִצְוֹת** - אַחַת לְאַכִּילַת מִצֵּה שֶׁל מִצּוּחָה, אַחַת ל"כּוֹרֵד" עִם מְרוֹר, וְאַחַת לְאַפִּיקוֹמֹן.

אַפִּיקוֹמֹן

הַאִפִּיקוֹמֹן הוּא הַמִּצֵּה הָאֲמֻצָעִית מִשְׁלוֹשׁ הַמִּצְוֹת שְׁמֵנִיחִים בְּקִעְרַת הַסֶּדֶר. לְאַחַר שְׁשׁוּבְרִים אוֹתָהּ, מַחְבִּיאִים אֶת הַחֶלֶק הַגָּדוֹל, בְּזִכָּר לְצִדְדָה (אוֹכֵל לְדָרֵד) שֶׁלְקַחוּ עִמָּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם. עַל פִּי הַמְנַהֵג, וְכַדִּי לְהִשְׁאִיר אֶת הַיְלָדִים עָרִים, יְלָדֵי הַמִּשְׁפָּחָה אֲמוּרִים לְמִצּוֹא אֶת הַאִפִּיקוֹמֹן, "לְגִנוּב" אוֹתוֹ וְלְדַרֹּשׁ תְּמוּרָתוֹ (בְּמִקּוֹמוֹ, בְּשִׁבְלֵי) מִתְּנָה.

איפה משה?

לְמַרְבֵּה הַפְּלֵא, מִשֵּׁה רַבְּנוּ, הַגִּיבּוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם, לֹא מוּזְכָּר כְּלָל בְּהַגְדָּה שֶׁל פֶּסַח. נִרְאֶה שְׁמַחְפְּרֵי הַהַגְדָּה רָצוּ לְהַדְגִּישׁ בְּכָךְ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְאֲמִינִים קוֹדֵם כֹּל בְּכוּחוֹ וּגְדוּלָתוֹ שֶׁל הָאֵל וְלֹא שֶׁל הָאָדָם. סִיבָה נוֹסֶפֶת הִיא הַרְצוֹן לְהַפְּוֹךְ אֶת סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם לְמִשְׁלַל שֶׁל יְצִיאָה מְעַבְדוֹת לְחִירוֹת, מִשְׁעַבּוּד לְגִאוּלָּה, וְלֹא לְהַתְיַחֵס אֵלָיו רַק כְּאֵל סִפּוּר הַיִּסְטוֹרִי.

הגעלת פלים

אֶת כְּלֵי הָאוֹכֵל שֶׁבָּהֶם אֲנוּ מִשְׁתַּמְשִׁים מִדֵּי יוֹם צָרִיךְ לְהַכְשִׁיר לְקִרְאַת פֶּסַח. תְּהִלֵּיד הַהַכְשָׁרָה הַזֶּה, שְׁכּוֹלֵל צַחְצוּחַ וְהַרְתָּחָה שֶׁל הַפְּלִים, נִקְרָא הַגְּעָלָה. חוֹקְרִים סְבוּרִים שֶׁהַשׁוֹרֵשׁ גִּי'עִל, בְּהַקְשֵׁר זֶה, הַגִּיעַ אוֹלֵי מִהַשׁוֹרֵשׁ גִּי'עִל - מַגְעִילִים אֶת הַפְּלִים לְקִרְאַת פֶּסַח, וְכַךְ "גּוֹאֲלִים" (מִצִּילִים) אוֹתָם.

ביעור חמץ ובדיקת חמץ

בִּיעוּר הַחֻמֶץ כּוֹלֵל נִיקּוּי קַפְדָּנִי מְאוּד שֶׁל הַבַּיִת וְהוֹצָאת כֹּל הַחֻמֶץ מִמֶּנּוּ. אַחֲרֵי הַנִּיקּוּי הָאֲמִיתִי, יוֹם לְפָנֵי הַחֵג, מֵתְבַצֵּעַ טָקְסַת בְּדִיקַת הַחֻמֶץ, שָׁבוּ מִחֻפְשִׁים, בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּעִזְרוֹת נוֹצֵה וְנֵר, אַחַר גִּרְגְרֵי הַחֻמֶץ הָאֲחֻרוֹנִים וְשׁוֹרְפִים אוֹתָם בְּבוֹקֵר שֶׁל עֶרֶב פֶּסַח.

מכירת חמץ

בְּפֶסַח אֲסוּר לְהַחְזִיק חֻמֶץ; אֲךָ מָה יַעֲשׂוּ סוֹחְרִים וּבְעֵלֵי עֲסָקִים עִם מְלֵאֵי הַרְוּבָה (שֶׁל הַחֻמֶץ שֶׁלָּהֶם)? כְּדֵי לְפַתּוֹר אֶת הַבְּעֵיָה הַזֶּה, נִמְכָּר הַחֻמֶץ שֶׁל כֹּל הַמְדִינָה לְגוֹי (אֲךָ הוּא לֹא מְשַׁלֵּם עֲלָיו), וְאַחֲרֵי הַחֵג, מִשׁוּם שֶׁהַגּוֹי לֹא שִׁלַּם אֶת חוֹבוֹ, הַחֻמֶץ מוּחָזַר לְבְּעֵלָיו.

הגעלת פלים לקראת פסח

מִמִּצְרַיִם" (שְׁמוֹת י"ג, ח').

הַהַגְדָּה הַחֲלָה לְהַתְעַצֵּב בְּתַקוּפַת הַמִּשְׁנָה, לְאַחַר חוֹרְבַן בֵּית שֵׁנִי, וְהִיא בְּעֵצָם מְגִילַת הַעֲצֻמָּאוֹת שֶׁל הָעַם הַיְהוּדִי.

הַהַגְדָּה הִיא מְרֻכְזוֹ שֶׁל סֶדֶר פֶּסַח, וְהִיא מְנַסֶּה לְהַעֲבִיר לָנוּ בְּצוּרָה חוּוִיִּיתִית (שֶׁל חוּוִיָּה) אֶת סִפּוּר הַיְצִיאָה מְעַבְדוֹת לְחִירוֹת.

מה נשתנה

בְּפִתְיַחַת הַהַגְדָּה, הַיְלָד הַצֵּעִיר בְּמִשְׁפָּחָה שׁוֹאֵל "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת?", וּבְהַמְשָׁךְ הוּא מְקַבֵּל תְּשׁוּבוֹת. "מָה נִשְׁתַּנָּה" מוֹרְכָב מְאֻרְבַּע קוֹשִׁיּוֹת (שְׁאֵלוֹת קְשׁוֹת), שֶׁהַתְּשׁוּבוֹת עֲלֵיהֶן מְסַפְּרוֹת בְּמָה שׁוֹנָה לֵיל הַסֶּדֶר מִשָּׂאֵר הַלֵּילוֹת.

קצרת הסדר

צִלְחַת מְעוּצָבָת, שְׁעֲלִיָּה מוּנַחִים כְּמָה מְאֻכְלִים שְׁמֵסְמָלִים אִירוּעִים הַקְשׁוּרִים לְחֵג:

- **הַזְרוּעַ** - שׁוֹק שֶׁל כְּבֵשׁ אוֹ שֶׁל עוֹף, זִכָּר לְקוֹרְבַן הַפֶּסַח, שֶׁהָיָה נֶאֱכָל בְּלֵילָה זֶה כְּשִׁבְיַת-הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. וְלָמָּה זְרוּעַ? כִּי אֱלוֹקִים הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם "בְּיַד חֲזָקָה וּבְזְרוּעַ נְטוּיָה" (בְּכוֹחַ).
- **בִּיצָה קֶשֶׁה** - זִכָּר לְקוֹרְבַן חֲגִיגָה, שֶׁהוּקְרַב בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל אֶחָד מִשְׁלוֹשׁ הַרְגָּלִים (פֶּסַח, שְׁבֻעוֹת, סוּכּוֹת), וְגַם סִמּוֹל לְחוּזְקוֹ שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁ"בְּאֶשֶׁר יַעֲנֶנּוּ אוֹתוֹ בֶּן יִרְבָּה וּבֶן יַפְרִיז" (בְּשִׁמְנָסִים לְפַגּוּעַ בּוֹ הוּא מִתְחַזֵּק וּמִתְרַבֵּה) (שְׁמוֹת א', י"ב).
- **מְרוֹר** - חֶסֶה וְחֻזְרַת, סִמּוֹל לְחַיִּים הַמְרִים (קָשִׁים) שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם.

שמות החג

- **פֶּסַח** - כִּי אֱלוֹקִים פֶּסַח (רִילַג, עֲבַר) עַל בְּתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת.
- **חֵג הַמִּצְוֹת** - לְזִכָּר הַמִּצְוֹת שֶׁאָפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהִבְצַק שֶׁלָּהֶם לֹא הִסְפִּיק לְהַחְמִיץ (לְהִיּוֹת מוּכָן) כְּשֶׁהָיוּ צָרִיכִים לְצֵאת בְּמַהֲירוֹת מִמִּצְרַיִם.
- **חֵג הָאֲבִיב** - מִשׁוּם שֶׁהַחֵג חָל בְּתַקוּפַת הָאֲבִיב, וְגַם מְצִיַּז אֶת תַּחִּילַת עוֹנַת הַקְּצִיר שֶׁל הַחִיטָּה (חֵג הַעוֹמֵר).
- **חֵג הַחִירוֹת** - חִירוֹת הִיא חוֹפֶשׁ, וּבְפֶסַח יְצִאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעַבְדוֹת לְחִירוֹת.

ליל הסדר

לֵיל הַסֶּדֶר מֵתְקִיִּים בְּלֵילָה הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֵג, לְזִכָּר לֵיל הַשִּׁמּוּרִים (לֵילָה שֶׁלֹּא יִשְׁנוּ בּוֹ) בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. בְּמַהֲלַךְ הַסֶּדֶר, כֹּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה יוֹשְׁבִים סְבִיב הַשׁוּלְחָן, קוֹרְאִים אֶת הַהַגְדָּה וּמְסַפְּרִים אֶת סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם - הַיְצִיאָה שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל מְעַבְדוֹת לְחִירוֹת. יְצִיאַת מִצְרַיִם הִיא נוֹשֵׂא חֲשׁוֹב וּמְרֻכָּז בְּתוֹרָה. חֶלֶק גָּדוֹל מֵהַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְּנּוּ לְעַם יִשְׂרָאֵל - כְּמוֹ הַשַּׁבָּת, מִשְׁפֵּט צָדֵק, חוֹקִים הַקְשׁוּרִים לְעֲבָדִים עֲבָרִים, וְעוֹד - קְשׁוּרוֹת לְשִׁעְבוּד בְּמִצְרַיִם וּמְעַבְרֵירוֹת אֶת הַמְסָר, שְׁחִיבִים לְשַׁמּוֹר עַל כְּבוֹד הָאָדָם וְעַל חִירוֹתוֹ. יְצִיאַת מִצְרַיִם מוּזַכָּרַת בְּתַפִּילָּה יוֹם יוֹם (קְרִיאַת שְׁמַע).

הגדה

בְּהַגְדָּה כְּתוּב סִפּוּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, שָׁבוּ מְשׁוּלְכִים מְדַרְשֵׁי חוֹ"ל, קִטְעִים מִהַתּוֹרָה, בְּרִכּוֹת, מוּזַמְרִים וְשִׁירִים. הַמְלָה הַגְדָּה בָּאָה מֵהַפְּסוּק "וְהַגְדַתְ לְבַנְיָה בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֵר: בְּעַבּוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי